

FOLKET I BILD KULTURFRONT • NUMMER 10 2009 • 49 KRONOR

FOLKET I BILD

DÖDLÄGE I NEPAL

HENRIK BROMANDER

LENA SUNDSTRÖM OM DANMARK

FIBTIO2009

De soldater som är gifta har egna rum.
De andra soldaterna bor plutonsvis
baracker med ett trettiotal personer i
varje.

MARTIN SCHIBBYE TEXT JONAS GRATZER BILD

Nepal har på tre år gått från en monarki plågad av inbördeskrig till en republik. Det historiska valet i april 2008 innebar slutet för ett 240-årigt kungadöme. Men fredsprocessen haltar. Fortfarande sitter gerillans soldater i läger och inget sker med den planerade sammanslagningen av arméerna.

Lång väntan på muck i Nepal

Vad som enligt många borde vara en relik på ett museum från det kalla kriget, ett bortglömt uppror långt borta i Asien, är i Nepal en del av den politiska verkligheten.

Tystnaden bryts av ett bestämt "givakt" följt av det dunsande ljudet av kängor som sätts ner med kraft mot jorden. Under tystnad ser kompanichefen länge ut över de uppställda soldaterna.

Klockan har slagit 07.00 och divisionens 4 600 soldater har varit på benen i två timmar. Efter uppställningen väntar vitt ris med varmt vatten ute i det fria. De tunna bomullsuniformerna inköpta i Indien förmår inte hålla tätt mot den råkalla morgondimman.

– Manöver! ryter kompanichefen och truppen sätter sig ner med benen i kors.

Den här morgonen har han dåliga nyheter. I strid med fredsavtalet har den 100 000 man starka före detta kungliga armén börjat nyrekrytera. Dessutom har den maoistledda regeringens krav att åtta äldre generaler ska pensioneras inte infriats. Arméchefen general Rookmangud Katawal vägrar och befinner sig därmed på kollisionskurs med landets civila regering.

– Så länge Nepal har två arméer är inte fredsproces-

sen i hamn. Om arméerna inte slås ihop svävar nationen i stor fara, säger kompanichefen och övergår sedan till att dra dagens program. Pedagogiskt nog avslutar han med en 15 minuter lång utskällning.

– Städningen är under all kritik. I tider som dessa när nationen håller andan får vi inte slappna av, även om kriget är slut. Det här är en militär förläggning, ingen semesterort! ryter han.

Kompanichefen avslutar med att undra om någon har några frågor. Det är det inte. Allt är glasklart.

Berlinmuren föll. Sovjetunionen kollapsade. Kommunismens dödsruna publicerades på Expressens löpsedel. Men här vid vägs ände i södra Nepals djungelområden möts man år 2009 av en skylt med texten "Welcome to the Headquarters of the People's Liberation Army of Nepal (Third division)". Bredvid den en flagga med två korsade Kalasjnikovs framför Mount Everest, med en röd julgransstjärna på toppen.

Vad som började med ett hundratal soldater 1996 växte under tio år till en armé på över 30 000 män och

»Idag är läget annorlunda, då var det kula för kula, idag är det valsedel för valsedel.«

kvinnor som genomförde attacker över hela Nepal. Den 24-årige soldaten Jigmi var en av dem.

– I dag är läget annorlunda, då var det kula för kula, i dag är det valsedel för valsedel, säger Jigmi. Villkoret för att lägga ner vapnen var att det skulle hållas val till en konstituerande församling. Politiken blev krigets förlängning när skolboken för hur ett folkkrig ska föras till seger inte gick att följa. Med freden 2006 tog det tio år långa kriget som kostat 13 000 människor livet slut, folkarmén satte upp tusentals tält i 28 läger över hela landet och 3 000 vapen låstes i containrar övervakade av FN. Men gerillan behöll nycklarna.

Sedan dess har Jigmi varje morgon ställt upp på samma plats. Han är en av profilerna i den tredje divisionen och har ett skratt som en hyena.

Barfota och 150 centimeter lång ger han först ett oskyldigt intryck. Men det Jigmi inte vet om gerillakrig inte är värt att veta. Som 18-åring gick han med i gerillan och han skojar om att han är en av få som har burit truppminor upp till Mount Everests basläger.

– Vi är ingen avväpnad och besegrad armé, vi har gått in i fredsprocessen frivilligt, säger Jigmi och drar på musiken på soldatkollegan Sizons mobil: "Snoop dogg would like to say / That I'm a crazy motherfucker when I'm playing with my A-K."

Om den tredje divisionen har ett soundtrack är det något av Snoop Dogg. De flesta soldaterna i lägren är unga och den amerikanske hiphoparen hör till en av de stora idolerna.

Jigmis tillhörigheter på logementet består av en säng, ett skåp, kängor och en skalenlig modell av en Kalasjnikov gjord av trä och svart eltejp.

– Vi får inte öva med vapen längre, så vi använder attrapper, förklarar han och stoppar upp trävapnet på hyllan. På väggen bredvid sitter planscher från valet i april 2008 där gerillans politiska gren vann stort med cirka 40 procent av rösterna. Det första beslutet blev att utropa landet till republik. Kungen fick fjorton dagar på sig att avveckla den 240-åriga monarkin. Sedan började den långa väntan.

– Man måste läsa för att orka, förr var mod en viktig egenskap i dag är tålamod viktigare, säger

Jigmi och tar fram ett tummat exemplar av Nelson Mandelas självbiografi från de 18 åren på Robben Island ur hyllan.

– Han var också på terroristlistan, säger Jigmi och visar stolt upp sitt identitetskort från Folkarmén, ett dokument som fortfarande för upp honom på USA:s terroristlista.

– Det kommer att ta tid men jag ska rekonstruera landet och avskaffa feodalismen, sedan ska jag hitta en fru, säger Jigmi och sätter sig på sängen, lägger benen i kors och skrattar när soldaten bredvid honom, Sizon, rappar med i Snoops refräng: "I wanna fuck you, fuck you, you already know".

Innan kriget var Sizons paradtrick på dansgolven i Katmandu att flaxa med axlarna som en örn.

– Så fort fredsprocessen är slut ska ni få se min "Eaglebreak" på dansgolven i Katmandu, lovar Sizon.

Men Jigmis bröllop ser ut att dröja ett bra tag.

Motståndet mot armésammanslagningen är stor och arméchefen menar att gerillasoldaterna inte är riktiga soldater. Det påståendet får Jigmi att gå i taket.

– Vi är ingen leksaksarmé som man kan behandla hur som helst, vi har skrivit under ett fredsavtal, låtit FN övervaka våra vapen, registrerat oss en och en i FN:s register, ställt upp och vunnit i allmänna val och ändå så litar man inte på oss, det är frustrerande, säger han.

– Och lojalitet, om vi ska prata om lojalitet varför är det då ingen som tar upp att kungens soldater har varit lojala mot monarkin i 200 år? Det är det ingen som diskuterar som ett problem i Katmandu.

Vi känner ett stort ansvar för situationen. Vi startade kriget eftersom vi bedömde det som nödvändigt och nu vill vi slutföra fredsprocessen

Bara sammanslagningen blir av tror Jigmi inte att det kommer att bli några stora problem i landets nya armé.
– De äter ris, vi äter ris, de har inte svans och horn.

Efter en kort individuell uppvärmning kliver divisionens damlag i fotboll ut på det aningen för höga gräset. En av spelarna drar på direkt för kung och fosterland och skickar iväg en luftpastej högt över målet.

Coachen Meghrat som har rest till lägret för att träna laget blåser i visselpipan och så är dagens övningar igång.

Tränaren är före detta landslagsspelare i Nepal och "hoppar fortfarande in ibland om det behövs".

– Vi slåss i samma division som Sri Lanka och Bangladesh. Inga topplag direkt, men i Sydostasien tillhör vi topp 20, säger han med ett illmarigt leende, medan han ställer ut koner på elvamannaplanen som också fungerar som exercisområde.

Utsikterna för laget att stå sig mot de andra sex divisionernas damer i vårens drabning inom gerillan ser han som små

– De tränar som djur men problemet är maten. Det går inte att bygga någon fysik på att bara äta ris. Det är samma problem i U21 laget. Vi slog ett lag från Uzbekistan för tre år sedan när några av de här tjejerna var 16, men nu förlorar vi stort. De andra tjejerna hade ätit upp sig. Maten här är för eländig. Det är svårt, vi får be om nåd för att de ska skona oss från tvåsiffrigt, säger Meghrat, och berättar stolt att flera av de kvinn-

liga soldaterna efter freden har kvalificerat sig till damlandslaget i fotboll.

Den stora andelen kvinnor i gerillan rörde om i landets stelnade könsroller även under kriget. Innan det drog igång 1996 beslutade maoistpartiet att kvotera in tio kvinnor i varje pluton. Ett beslut som fick konsekvenser i ett socialt sammanhang där det är vanligt att kvinnor tvingas sova i uthusen med djuren under mens.

– Att vara soldat och kvinna är en utmaning i ett land

Förutom fotboll är brädspellet Coron, badminton och volleyboll (en udda sport att satsa på i en folkarmé där alla kan gå raklånga under nätet utan att fastna) de mest populära i gerillalägret.

»Tusentals kvinnor har dött i kampen mot kungens soldater. Vad som än sker med fredsprocessen så har detta för alltid förändrat Nepal.«

där många fortfarande anser att kvinnor bara ska bara föda barn och laga mat, säger Kamala Naharki, eller Sapana, som är hennes nom de guerre. Hon är brigadchef, 27 år, och har en kängputs som får svenska högvaktssoldater att framstå som leriga infanterister.

Medan fotbollsträningen pågår berättar hon att hon växte upp som dotter till en bonde i mellersta Nepal och att hon gick med i folkarmén som 17-åring. I dag är hon chef över 780 män och kvinnor. Hon bedömer att det är cirka 30 procent kvinnor i folkarmén och att höjd medvetenhet i byarna om kvinnans ställning är det viktigaste resultatet av kriget.

– Tusentals kvinnor har dött i kampen mot kungens soldater. Vad som än sker med fredsprocessen så har detta för alltid förändrat Nepal som land.

För tio år sedan var det vanligt att barn ute i byarna giftes bort vid tio års ålder. Lagar som stiftades i Katmandu nådde länge aldrig utanför Katmandudalen. Kvinnor var mannens egendom på samma sätt som jorden, fältet och hästen. I dag kräver de arvsrätt till jorden.

På frågan om Sapana vill vara soldat även i den nya armén dröjer hon med svaret.

– Partiet får bestämma hur många som ska gå in i armén och vilka som ska ta andra yrken eller jobba i massorganisationerna. Krävs det av mig fortsätter jag som soldat.

Det scenariot är precis vad arméchefen försöker undvika. Man vill inte ta in hela plutoner utan på sin höjd enskilda soldater.

– De maoistiska soldaterna är välkomna att ansöka en och en som alla andra och lever de upp till de psykiska, fysiska och utbildningsmässiga kraven kan de bli antagna, säger arméns talesman, brigadgeneral Ramindra Chetri.

Armechefen General Katawal själv – som växte upp i det kungliga palatset vilket i fjol omvandlades till nationalmuseum – ger inga intervjuer. Under kriget blev han ökad för sin brutalitet mot de fattiga som stödde maoisterna. Hans vägran att ta in en enda

Under åren som passerat har tälten successivt ersatts av trähus med gjuten grund. Djungeln har fått ge plats åt krattade grusgångar och planterade rabatter. Soldaterna odlar potatis och svamp och föder upp grisar. Alla deltar i matlagningen någon dag i månaden men rätten är densamma: bönor med ris. Varje dag.

”indoktrinerad maoist” i armén tillsammans med en rekryteringskampanj bland civila i strid mot fredsavtalet fick nyligen den maoistiske premiärminister Prachanda att avskeda honom med motiveringen att armén måste stå under civil kontroll.

Men det var ett beslut som saknade stöd även bland de allierade i regeringskoalitionen. Presidenten, Ram Barad Yadav återinsatte arméchefen och landet kastades in i en parlamentarisk kris som slutade med att den maoistleda regeringen avgick. En ny premiärminister Madhav Nepal är nu utsedd, men eftersom maoisterna har 40 procent av platserna i parlamentet

befinner sig landet i ett dödläge där ingen ny republikans konstitution kan skrivas eftersom det krävs två tredjedelars majoritet. Konflikten om armésammanslagningen river upp såren från kriget och är ett allvarligt hot mot fredsprocessen.

När kvällen faller över den tredje divisionens läger samlas soldaterna med röda gradbeteckningar på kragarna i mindre grupper på 10–15 personer kring eldarna, medan de politiska striderna förs i huvudstaden. De sitter tysta och stirrar in i lågorna. Efter snart tre år har alla historier berättats.

De 19 000 soldaterna som över hela Nepal samlas kring lägereldarna är en smärtsam påminnelse om

konsekvenserna för landets politiker av att negligera vanliga nepalesers livsvillkor.

När de får frågan om vad de tror om socialismens chanser i det tjugoförsta århundradet blir svaret att de inte är så intresserade av politik.

– Folkkrigets bränsle var aldrig främst ideologi utan verkligheten i Nepal: fattigdom, korruption, arbetslöshet, kvinnoförtryck och en despotisk kung, säger Jigmi och lägger ett vedträ på elden.

MARTIN SCHIBBYE ÄR FRILANSJOURNALIST OCH REDAKTÖR FÖR *FOLKET I BILD*. **JONAS GRATZER** ÄR FRILANSFOTOGRAF, WWW.JONASGRATZER.COM.

Fakta: Nepal

■ Det blodiga inbördeskrig som pågätt i Nepal i tio år avslutades genom ett fredsavtal mellan de maoistiska rebellerna och regeringen i november 2006. Sedan hölls det historiska valet i april 2008. Maoisterna blev valets segrare och den tidigare gerillaledaren Prachanda blev premiärminister.

Bägge parter begick stora övergrepp under kriget. Siffrorna över antalet döda varierar mellan 13 000 och 30 000 personer.

Maoisterna kontrollerade cirka 70 procent av landets yta, men inte de större städerna när fredsavtalet slöts den 21 november 2006.

Fredsavtalet, det så kallade Comprehensive Peace Accord mellan Nepals regering och Maoistpartiet ska bland annat garantera:

- Att Nepals befolkning ska kunna rösta i demokratiska val utan risk för egen säkerhet.
- En ny era för Nepals möjligheter att bli en demokratisk stat, oberoende av etnisk tillhörighet, religion, kön med mera.
- Ingen av de stridande parterna ska genomföra taktiska militära rörelser.
- Vapnen ska samlas in och hållas under bevakning.
- Soldater under 18 år ska sändas hem.

Fakta om Nepal:
Folkmängd: 29 miljoner.
Yta: 147 181 kvadratkilometer.
Statsskick: Blev republik i fjol efter 240 år av monarki.
Statistik: 1/3 av befolkningen lever i extrem fattigdom
48 procent över 15 år kan läsa.
80 procent av befolkningen jobbar i jordbruket.
1,5 miljoner nepaleser jobbar utomlands och deras hemskickade pengar står för 20 procent av BNP.

* Artikeln har tidigare publicerats i *ETC* och *Times*.